

MIKEL BUJANDA

Liburu zahar bat ikusten utzi digute. Tamaina txiki, prezioa garesti, balioa handi, erakustera atera dute Leizarragaren *Jesus Christ gure Jaunaren Testamendu Berria*. Hor da azkenik, esan nahi baita, jendaurrean lehenik. Gasteizko Antso Jakituna Fundazioak Euskal Idazleen Historiaz antolaturiko erakusketarekin aberasgarri da, harribitxi, Nafarroako Aurrezki Kutxak Juan Cruz Alliren aginduz Londresen erositako alea. Ikusi bai, ukitu ez, gure herri honen mendeetako historian eraiki diren monumento bakanetakoa izanik, hari beha zorabio historikoaren uhinak sarkor sumatzen dira, hainbeste sujerentzia bizten baitu liburuaren kontenplazioak: Albreteko Joana Nafarroako erregina eta bere kemenak, monarkia kalbinistaren gortearen ilustrazioa, ederra zen ametsa, Elsoko doktrinaren alerik agertuko ote den, edo *Katebegi Galdua* fikzio huts izateari utzi eta literatoen asmatuak errealitate ukigarri izatera bihurtzerik ba ote dagoen... Ikusiko dugu; bada zer bait. Erakusketak bere bidea egiten jarraituko du, eta Leizarragaren kutxan gordeta geldituko da.

Liburu berrietan iazko Durangoaldirako agindu eta ez iritsi, zilegi zait Aingeru Epaltzaren *Tigre Ehizan* 1997 honetako produktzioan zerrendatzea. Edozein idazkiri egiten ahal zaion laudoriorik handiena prosa gihartsuaz idatzia dela esatea bada, horrelakoa da honakoa. Oihanetako giro exotikoa eta gerla ondorengoaren atmosfera, urrutitasun geografikoan eta batasun kronologikoan agituak elkarganatuko dituen hariak josia, jakitate literarioa erruz eta baliagai espresiboak ugari behar dira paraleloan doazen bi historiei lotgunea aurkitzeko. Euskal literaturak esploratu gabe dituen alorretan barneratzeko auserdia eta tentsioaren gradazioa baizik ez ditut aipatuko lausenguetan eskua urrutirago eraman gabe. Euskadi Saria eman diote, eta aurrekotan ez dakit, baina oraingoan merezimendu duenak eraman du.

Juanjo Olasagarrek, antzerki testuen (Espainiako) sari nazionalako finalista izatearen gloria iragankorra bizi izan du Hegoafrikako joan eta etorriaren notizia izkribatu bitartean. Jon Alon-

sori moltsa diruz hornitu diote ari dadin buru-belarri sarturik pentsabidean Toulouse Lautrec-en estetikaren argi-itzaletan.

Fikzioa ez, gertatuaren deskribapen gordina baizik, maisulan eta mugarri, Jimeno Jurioren *Navarra. Historia del euskara*. Lanaren garrantziaz Patxi Salaberrik honen aurreko zenbakian sinaturiko sintesi artikuluan (ik. *Jakin 102*) esanak bere osoan balio du Artaxonako ikerlari biltzaile zintzoari miresmena adierazteko. Hizkuntzaren historiaz zabaldu eta tinako errotu diren gezurrak haizatzeko tresna izaki, «Euskalari eta euskaltzale guztiek irakurri beharrekoa» dela dio Salaberrik; «Er-tainetarako guztiz gomendagarria», Kike Amonarrizen hitzetan. Jakina baietz. Baina batez ere hor bildua erdaltzale eta euskararen ukatzaileen artean hedatu behar litzateke jakinaren gainean egon daitezen eta jakintzak eragin behar lukeen efektoa gauzatu ahal dadin. Nafarroako gizartean difusio oihartzaila nola eman asmatu behar genuke hurrena.

Naparte izena hartuta, artista gazteen elkartearen sorrera ekarri du urteak. Jarraiak emanen ahal dio sendotasuna has-tapenari. Besterik ez bada, Bilboko Arte Ederretako Fakultatean zenbat eta zenbat nafar gazte ari eta aritu den aditzera emateko balio izan du ekimenak.

Arte plastikoak aipa eta luzagabe dator lerrootara artista txit gailen eta gehienaren izena (inork ez beza haren koleragorria iratzar!). Oteizaren artelanez zipriztintzen ari zaigu euskaldu-non hiri buruzagi Iruñea. *Odiseo* Ziudadelan, *Kaxa Metafisikoa* Mendebaldean, Saenz de Oizaren omenezkoa Unibertsitate Publikoan, laster *Koreano* eta beste zenbait iragarri dizkigute. Merezki ote dugu hainbeste? Eskuzabal jokatu du Oteizak Nafarroarekin bere ondarea, Alzuzako etxean jasoa dagoen altxorra, oparitan eman dionean. Ordainez, Nafarroak Oteizaren etxea Museo baino areago Estetika Esperimentalaren Zentro bizi bihurtzeko konpromisoa hartu du. Mila milioi pezeta behar dira, eta datorren urtean hasiko omen dira lanak. Hitz emana dago. Ikusi artean sinesten ez duenetako bat ari zaizue hemen. Inbertsio produktibo ez den guztian, alegia autobia eta pantano ez bestean, sosik xahutu nahi ez duen Gobernuak diru hori dena jarriko duela uste duzue? Ez baikaude he-

men gasto superfluotarako. Kontu egin honi: Nafar Diputazioak ez du Irrati Telebista publikorik, ez Orkestra Sinfonikorik. Euskararen promozioa ez dago bere lehentasunetan. Guggenheimen gisako zama astunik ere ez. (Aldarerik gabeko eliza da Guggenheim, Oteizaren artelanik aterbetzen ez duen unetik). Kulturaren aurrekontuek ez dute ez odolustuko kutxa forala. Tunelak dira hemen beharreko, eta horiek eginez gero autopistak, zer iruditzen bat Sorogain barrena? Edo errentagarritasunik ikusiko ote diote inbertsioari? Harira etorritz, Nafarroak Oteizari jakinarazi nahi dio konpromisoa betetzeko asmo sendotan dagoela, eta aurrerapen gisa, borondatearen seinale, hirian paratu diren lanak. Bat han, bestea hemen sakanaturik beharrean, esparru luzezabalera urriagoko batean bildurik baleude, koherentzian eta tentsioan indartsuago lirerateke zalantzarik gabe.

Omnibus. Euria ari duenean hiriko autobusetan gertatzen den gisan, atea itxi behar da barnean ez baita gehiago sartzen ahal, kanpoan bidaiarigai franko lerroan zain gelditu den arren. Bagoaz martxan, eta zolagainean baratu direnak hona ez ekarriaren damu dut. Horiek lirerateke:

- Erakunde musikalak. Orfeoia krisian, Koldo Pastorren zuzendaritzaldi laburra. Pascual Aldaberen ausardia. Jazz musikaren sortzaile Josetxo Goia-Ariberri goraintzi.

- Kulturaren topaleku, Erraldoien Txoko deritzana. Oroitzapen berezia MAUTen errezitaldiak. Mugartza, Azkona, Urkia eta Taberna dira MAUT.

- Pedro Migel Etxenike, Bianako Printzearen sari hartzaile. Izabar, zientzigizon.

- Pastoral Nafarroan. Atharratze Jauregian. Arrakasta. Lukuzeko jauna Otsagabian bizi izan zenaren froga dokumentalaren aurkikuntza. Mugakideen arteko harreman galtzera utzien oroitzarri huts? Amaia Ezpeldoi ote da 2000. urteko pastoralaren sujeta?

- Montxo Armendariz. Bihotzaren sekretuak. Intimismoa Hollywood espektakularrean garaile? Gertukoa kosmopolitis-

mo bilakaturik, jakinen ote du epaile harek... Ez al duzu zeure burua ispiluan ikusi koadrozko mahaigaineko huleak eta duralexeko edalontziek girotzen duten sukaldean?

BEGOÑA DEL TESO

ZER DUGU AIRBAG ETA PERDITA DURANGO FILMEN AURKA ETA ALDE?

Biak dira aurtengo Espainiako zinemagintzaren zutabe sendo, fresko, ganberro, matxinoetako bi. Donostiako Zinemaldia bukatzear zelarik, Miramar Jauregiko belar dotorearen gainean egin zuten topa *Airbag*eko zuzendariak, ekoizleak eta banatzaileak filmak mila milioi pezeta egin berri baitzituen hemento, horko eta hango takiletan.

Bi edo hiru egun lehentxeago, *Perdita Durango*-ren estreinua benetako ikuskizuna, gertakizun paregabea, jazoera jendetsua suertatu zen. Anoetako Belodromoa ikusle grinatsuz bete zen. Lepo bete, izan ere. Festa erraldoia metroak eta metroak dituen pantailaren gainean eta aurrean.

Airbag zein *Perdita Durango* Euskal Herrian jada lan egiten ez duten Euskal Herriko bi semeren lanak dira. Lehenengoak, Juanma Bajo Ulloa gasteiztarraren sinadura darama. Bigarrenak, Bilboko Alex de la Iglesiarena. Batean bestean bezala, ikusgarria da euskal zine-teknikarien parte hartzea.

Arrakasta beraz film hauena. Arrakasta. Txaloak. Diruaren txin-txina. Ikuslegoa belaunika, zinema aretoetako jabeak poz-pozean eta ekoizleak Juanma eta Alexekin zerikusi txikiena ere duten edota izan zezaketen zuzendarigai berrien bila desesperatuan...

Hala ere, hala ta guztiz ere, ez film batak ez besteak ez naute betetzen, ez naute hunkitzen, ez naute asetzen. Izan ere, *Airbag*ek jenio txarrez jartzen nau inklusio. *Perdita Durango*-k, aldiz, penaz iluntzen dit bihotza.